

EI KESTÄ!

**MATERIAALIPAKETTI
YLIKULUTUKSESTA**

CHANGEMAKER

Maailmassa kulutetaan jatkuvasti enemmän. Jos kaikki maailman ihmiset kuluttaisivat kuin suomalaiset, tarvitsisimme yli kolmen maapallon verran luonnonvaroja.

Vuonna 2022 Suomen ylikulutuspäivä oli 31.3. Arvioidaan, että kaikkien maailman ihmisten keskimääräinen kulutus nousee suomalaisten tasolle vuonna 2050. Tämä skenaario on pysäytettävä – ja myös suomalaisten on laskettava omaa kulutustaan.

TÄSSÄ MATERIAALISSA

- **YLIKULUTUS: MITÄ & MIKSI**
- **YLIKULUTUKSEN AIHEUTTAMAT ONGELMAT**
- **MUUTOSTA YLIKULUTUKSEEN**
- **HARJOITTEET & TOIMINTAIDEAT**

YLIKULUTUS: MITÄ & MIKSI?

Ylikulutus tarkoittaa, että kulutamme yli maapallon kestokyvyn. Käytämme siis luonnonvaroja enemmän ja nopeammin kuin ne pystyvät uusiutumaan. Ylikulutus korostuu rikkaissa länsimaissa, jotka käyttävät luonnonvaroja moninkertaisesti köyhempiin maihin verrattuna.

Kertakäyttökulttuuri kannustaa meitä ostamaan koko ajan lisää uutta tavaraa, sellaistaakin, jota emme oikeasti tarvitse. Lisäksi tuotettu tavara on usein hyvin heikkolaatuista. Nykyajan tuotteiden elinkaari on lyhyt, eikä tavaroita usein tehdä kestäväksi. Esimerkiksi pikamuotivaatteet ovat halpoja ja heikkolaatuisia, koska niiden tarkoitus on saada meidät ostamaan useammin ja enemmän kuin tarvitsemme.

Kuluttajan voi olla vaikea irtautua kertakäyttökulttuurista ja nopeasta tuotantotahdistista, sillä kestäviä vaihtoehtoja on vaikea löytää. Kulttuuriset tekijät, kuten muoti ja jatkuvasti vaihtuvat trendit, lisäävät haluamme kuluttaa ja korvata myös toimivat ja ehjät vaatteet ja tuotteet uusilla.

Elektroniikkalaitteita tekevät yritykset tuottavat voittoa esimerkiksi siten, että laitteista tehdään vaikeasti korjattavia tai vanhempien mallien ohjelmistopäivitykset lopetetaan, jolloin voi olla pakko hankkia uusi laite.

YLIKULUTUS: ONGELMAT

Ylikulutus kiihdyttää jo tapahtuvaa ilmaston lämpenemistä ja muita ympäristöön ja maapallon elinehtoihin liittyviä ongelmia. Ylikulutus ja tehotuotanto lisäävät esimerkiksi:

- luonnon moninaisuuskatoa
- hiilinielujen vähenemistä
- vesistöjen happamoitumista
- ilmanlaadun saastumista
- kaivostoiminnasta ja lannoitteista johtuvaa maaperän vaurioitumista

Osa ylikulutuksen ongelmista ei näy (ainakaan vielä) Suomessa, koska halvat tavarat tehdään lähinnä Suomen ulkopuolella, etenkin globaalin etelän* maissa. Globaalissa etelässä kärsitään jo nyt enemmän ilmastonmuutoksen ja ylikulutuksen aiheuttamista ongelmista. Ylikulutus pohjaakin pitkälti riistoon. Jotta rikkaat länsimaat voivat saada tavaroita mahdollisimman halvalla, rahaa tingitään muualta. Halpatuotannossa työntekijöiden palkat ovat matalia ja työolot huonot tai jopa vaaralliset.

Ylikulutuksella on köyhimmissä maissa näin vaikutuksia myös:

- ruokaturvaan
- terveyteen
- puhtaan veden saantiin
- energian saantiin
- ihmisoikeuksiin
- tasa-arvoon

Pois heitetyt tai kierrätykseen laitetut tekstiilit voivat päätyä globaalin etelän maihin kaatopaikoille tai toreille.

Halpoja ja huonolaatuisia tavaroita tekevissä tehtaissa työolot ovat usein huonot ja tehtaiden päästöt aiheuttavat ongelmia paikallisille ihmisille ja ympäristölle.

*globaali etelä = maailman alueet, joissa tulotaso on matala ja köyhyys yleisempää kuin globaalissa pohjoisessa

*globaali pohjoinen = maailman rikkaat alueet, joissa tulo- ja hyvinvointitaso on korkea

YLIKULUTUS: MITEN MUUTOSTA?

Ylikulutus on ongelmana haastava, koska se on niin suuri ja monimutkainen. Yhteiskuntamme on monella tavalla rakennettu kuluttamisen ympärille ja tavara ympäröi meitä koko ajan.

Ylikulutuksen ratkaiseminen vaatii sekä rakenteellista muutosta, kuten lainsäädäntöä, että kulttuurista muutosta, kuten muutosta suhteessamme kuluttamiseen. Lisäksi tarvitaan muutosta yksilöiden valinnoissa. Meidän ihmisten on opittava ostamaan vähemmän ja valikoidummin uutta. Muutosta ei kuitenkaan saada parhaiten aikaan syyllistämällä ihmisiä heidän valinnoistaan, vaan miettimällä

miten yhdessä teemme kestävästä elämästä helppoa, hauskaa ja kannustettavaa.

KIERTOTALOUS on yksi ratkaisu ylikulutuksen ongelmiin. Kiertotaloudessa pyritään käyttämään jo olemassa olevat materiaalit useaan kertaan ja korjaamaan olemassa olevat tuotteet mahdollisimman pitkään. Kiertotaloudessa siirrytään lisäksi uusien tuotteiden ostamisesta yhä enemmän lainaamaan ja vuokraamaan tuotteita ja palveluja.

OMAN KULUTTAMISEN TARKASTELU

Mieti miksi ostat.

Uuden tavaran ostamisesta seuraava mielihyvä kestää keskimäärin kolme viikkoa. Tästä syystä esimerkiksi alkuun tosi hienolta näyttänyt ja paljon mielihyvää tuonut takki saattaa jo kuukauden päästä tuntua tylsältä. Heräteostosten sijaan on välillä hyvä pysähtyä miettimään tarvitseeko oikeasti haikailemaansa tavaraa, vai juokseeko vain uuden ostamisesta saadun mielihyvän perässä.

Mieti voisiko tavaran lainata tai vuokrata.

Kannattaako kerran vuodessa käytettävään porakoneeseen sijoittaa montaa sataa euroa, vai voisitko kysellä naapurin konetta lainaan? Tarvitsetko tosiaan oman teltan ja makuupussin, jos käyt vaeltamassa kerran kolmessa vuodessa? Tavaroiden vuokraus- ja lainauspalvelut ovat yleistyneet isoimmissa kaupungeissa hyvällä vauhdilla, eikä kaikista harvemmin käytettyjä tarvaroita tarvitse enää omistaa. Jopa monet kirjastot ovat lisänneet lainauskatalogeihinsa monenlaisia käyttötarvikkeita. Ja tietysti perinteisellä naapurilta lainaamisella voi välttää turhan roinan kertymisen kaappeihin. Lainaustalous on tulevaisuutta!

Voiko vanhan tavaran korjata?

Yleinen syy uuden tavaran ostamiselle on vanhan hajoaminen. Kaikkea vähän rikkiäistä ei kuitenkaan ole pakko heittää pois, vaan sen voi myös pyrkiä korjaamaan. Hyvälaatuiset vaatteet on mahdollista korjata joko itse tai korjaamossa ja puhelimiinkin on nykyään mahdollista esimerkiksi vaihtaa akkuja tai muita varaosia niiden eliniän pidentämiseksi. Tämä ei tietenkään ole aivan jokaisessa tapauksessa mahdollista ja valitettavan usein korjaaminen voi olla kalliimpaa kuin uuden hankkiminen. Tämä osoittaa hyvin, että tavaroiden lyhyt käyttöikä on myös rakenteellinen ongelma, eikä aina yksilöiden ratkaistavissa.

EI KESTÄ! KAMPANJA

Changemakerin Ei kestä! kampanja vaatii päättäjiltä tekoja ylikulutusta vastaan. Lisäksi kampanjassa kannustetaan positiivisella tavalla ihmisiä miettimään omia kulutustottumuksiaan. Rakenteellista muutosta vaaditaan kuudella kohdalla, joilla Changemaker vaatii kiertotalouden edistämistä ja kestävän elämän helpottamista.

Lisätietoja kampanjasta: changemaker.fi/eikesta

1. Ekologisissa talousuudistuksissa on huomioitava niiden sosiaaliset vaikutukset.
2. Lain säätämiä minimitaluita tulee pidentää, ja yritykset tulee velvoittaa korjaamaan tuote sen korvaamisen sijaan. Tuotteiden verotusta tulee alentaa, mitä pidempi takuu tuotteilla on.
3. Ympäristölle haitallisista tai huonolaatuisista materiaaleista valmistettujen tuotteiden verotusta tulisi nostaa, kierrätysmateriaaleista valmistettujen tuotteiden verotusta laskea. Korjaus- ja lainauspalveluiden alv laskettava 11 prosenttiin.
4. Yritystukien on muututtava kestäviksi, ja fossiilisten polttoaineiden tuista pitää luopua.
5. Elektroniikkayritykset on velvoitettava tarjoamaan päivityksiä ja varaosia tuotteisiinsa sen sijaan, että ne korvaisivat tuotteen uudella.
6. Jälleenmyyntiyritysten tulee maksaa tekstiili- ja elintarvikejätteestä (ylituotannosta) ja hävitysprosessia täytyy seurata myös kansainvälisesti.

TOIMINTAIDEOITA JA HARJOITTEITA YLIKULUTUKSEN KÄSITTELEMISEEN

KIERTOTALOUSAJATTELU

Kiertotalouden ABC

- Tutustukaa siihen, miten oma paikkakuntanne edistää kiertotaloutta.
- Etsikää lainapalveluita, kierrätysmahdollisuuksia ja käytettyjen tavaroiden liikkeitä. Mitä kirjasto lainaa? Löytyykö kierrätyspisteitä? Entä korjauspalveluita?
- Kootkaa kaikki löytämänne palvelut ja tahot yhteen listaksi tai julisteeksi. Laittakaa lista esille, postatkaa se someen tai jakakaa muulla tavalla.

Luonnon roskakori

- Koskemattomassa luonnossa ei ole roskakoreja, mutta ei myöskään roskaa. Miksi?
- Piirtäkää isolle paperille ajatuskartan muotoon metsä, jossa ei ole mitään ihmisten jättämiä jälkiä. Pohtikaa, miten metsä toimii kiertotalouden malliin ja miten luonnon materiaalit käytetään uudelleen. Piirtäkää kasvit, eläimet ja ötökät, miten ne ovat yhteyksissä toisiinsa ja miten materiaalit kiertävät luonnossa.
- Tämän jälkeen tehkää toinen piirros, jossa kuvaatte kiertotalouden periaatteiden mukaan toimivaa kaupunkia. Miten materiaalit voisivat kiertää kaupungissa samaan tapaan kuin ne kiertävät luonnossa?

Lisätietoa kiertotaloudesta

- Sitra - <https://www.sitra.fi/aiheet/kiertotalous/>
- HSY - <https://www.hsy.fi/jatteet-ja-kierratys/kiertotalous/>
- Ympäristöministeriö - <https://ym.fi/kiertotalous>

TOIMINTAIDEOITA JA HARJOITTEITA YLIKULUTUKSEN KÄSITTELEMISEEN

TOIMINTAA!

Vaatteiden vaihtokirppis

- Järjestäkää vaatteiden vaihtotapahtuma. Jokainen saa tuoda omia käyttökelpoisia, puhtaita vaatteitaan ja vaihtaa niitä muiden kanssa. Jäljelle jääneet vaatteet viedään kierrätykseen.

Puhelinten hautausmaa

- Tuokaa kaappien pohjalle jääneet vanhat puhelimet ja järjestäkää niille hautajaiset.
- Voitte tehdä puhelimille kartonkiset hautakivet, joissa kerrotaan niiden elinaika sekä miksi puhelin ei ole enää käytössä.
- Voitte jättää puhelinten hautausmaan taideinstallaatioksi esille ja kannustaa muita tuomaan omat puhelimensa mukaan.
- Lopuksi viekää puhelimet kierrätykseen. Muistakaa poistaa puhelimista kuvat ja yhteystiedot ja palauttaa ne tehdasasetuksille.

Aineettomat lahjat

- Ideoikaa hauskoja aineettomia lahjoja, joita voisitte antaa tavarán sijaan. Aineeton lahja voi olla esimerkiksi palvelus, yhteistä aikaa tai kivaa tekemistä.
- Askarrelkaa aineettomista lahjoista kortteja ja antakaa niitä läheisille ja ystäville.
- Esimerkkejä: mennään yhdessä luontoretelle, pesen ikkunasi, teen sinulle ruokaa.

EI HESTÄ!

EI HESTÄ!

EI HESTÄ!

TOIMINTAIDEOITA JA HARJOITTEITA YLIKULUTUKSEN KÄSITTELEMISEEN

MINÄ KULUTTAJANA

Vaatteiden ikä

- Laskekaa päällänne olevien vaatteiden keski-ikä. Pisteytä jokainen vaatekappaleesi, laske pisteet yhteen ja jaa ne lopuksi vaatekappaleiden määrällä, niin saat vaatteillesi keski-ian.
- Pisteytys: 1 piste / vuosi. Lisää 1 piste käytettynä ostetusta tai itse tehdystä vaatteesta.
 - Esimerkki:
 - 3 vuotta vanha paita = 3 pistettä
 - Vuoden vanhat housut, ostettu kirpparilta = 2 pistettä
 - Viikko sitten ostetut kengät = 0 pistettä
 - $3+2+0=5$ pistettä
 - $5/3 =$ vaatteiden keski-ikä 1,7 vuotta
- Keskustelkaa laskemisen jälkeen harjoitteen herättämistä ajatuksista ja siitä, miten vaatteiden käyttöikää voisi pidentää.

Arvojana kuluttamisesta

- Määritelkää tilaan jana, jonka toisessa päässä on "täysin samaa mieltä" ja toisessa päässä "täysin eri mieltä".
- Ryhmän vetäjä lukee väitteitä yksitellen ja osallistujat liikkuvat janalla sen mukaan, kuinka paljon he ovat samaa tai eri mieltä väitteen kanssa. Pysähtykää osan jälkeen keskustelemaan väitteestä ja jakamaan näkemyksiä.

VÄITTEET

- Tiedän, missä maassa paitani on tehty
- Ostan vaatteet usein käytettyinä
- Uuden ostamisesta tulee hyvä mieli
- Haluan pukeutua viimeisimpien trendien mukaan
- Koitan korjata vanhan puhelimen ennen kuin ostan uuden
- Kestävästi eläminen on vaikeaa
- Tavarat menevät liian helposti rikki
- Olen valmis maksamaan enemmän kestävästä tavarasta
- Minulle on tärkeää, että tavarani tuotetaan hyvissä oloissa
- Selvitän tavarankäytön alkuperän ja tuotantotavan ennen kuin ostan sen

TOIMINTAIDEOITA JA HARJOITTEITA YLIKULUTUKSEN KÄSITTELEMISEEN

EI KESTÄ! -KAMPANJAAN OSALLISTUMINEN

Tempaus ylikulutusta vastaan

- Järjestäkää tempaus ylikulutusta vastaan.
- Kokoontukaa näkyvälle paikalle, valmistelkaa kylttejä tai aineettomia lahjoja ja keskustelkaa ihmisten kanssa ylikulutuksesta. Kerätkää allekirjoituksia kampanjan vetoomukseen.
- Ilmoittakaa tempauksesta etukäteen medialle ja ottakaa kuvia. Tägätkää kuvat #eikestä ja @changemakerfin.
- Lisää vinkkejä, materiaaleja ja apua tempauksen järjestämiseen saatte Changemakerin koordinaattoreilta -> toimisto@changemaker.fi

Somekampanja ylikulutusta vastaan

- Ideoikaa ja toteuttakaa somekampanja ylikulutusta vastaan. Somekampanjassa voitte esimerkiksi:
 - Kysyä ihmisiltä kokemuksia tavaroista, jotka menivät liian helposti rikki
 - Kerätä ideoita tavaroiden uudelleen käyttämiseen
 - Haastaa jakamaan vanha lempiesine tai -vaate ja sen tarina

Vaalivaikuttamista

- Selvittäkää missä oman alueenne eduskuntavaaliehdokkaat kampanjoivat ja menkää tapaamaan heitä
- Kysykää ehdokailta, mitä he aikovat tehdä ylikulutuksen hillitsemiseksi ja kiertotalouden edistämiseksi. Pyytäkää heitä edistämään Ei kestä! -kampanjan tavoitteiden edistämiseen.
- Ottakaa keskustelun päätteeksi yhteiskuva Ei kestä! -ilmeen kanssa ja jakakaa se omilla tai Changemakerin somekanavilla.

Kirje päättäjille

- Kirjoittakaa kirje oman alueenne päättäjille (kunnallisvaltuusto, koulun rehtori, seurakuntaneuvosto) ja haastakaa heidät mukaan toimiin ylikulutusta vastaan. Konkreettiset kehitysehdotukset ovat aina hyviä, tai voitte myös kysyä mitä alueella tehdään jo.

JAKAKAA TEKEMÄNNE

Kuvia ja kertomuksia tempauksista, harjoitteista tai muusta aiheeseen liittyvästä voi jakaa: toimisto@changemaker.fi

LUE LISÄÄ YLIKULUTUKSESTA

Changemakerin Ei kestä! -kampanjasivu

<https://www.changemaker.fi/eikesta/taustatietoa/>

WWF: Ylikulutus

<https://wwf.fi/uhat/ylikulutus/>

Eetti: Lempivaatteeni -kampanja

<https://eetti.fi/toiminta/teemat/lempivaatteeni-kampanja/>

The Atlantic: Ultra-fast fashion

<https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2021/03/ultra-fast-fashion-is-eating-the-world/617794/>

The Atlantic: Electronic Waste

<https://www.theatlantic.com/technology/archive/2016/09/the-global-cost-of-electronic-waste/502019/>

ABC News: Donating clothes

<https://www.abc.net.au/news/2021-08-12/fast-fashion-turning-parts-ghana-into-toxic-landfill/100358702>

The Guardian: E-waste

<https://www.theguardian.com/environment/2009/may/28/greenwash-electronic-waste>

Greenpeace: Ylikulutus

<https://www.greenpeace.org/finland/blogit/greenpeace/ylikulutus/>

Kohtuukulutuskasvatus: Ylikulutus

<https://www.kohtuukulutuskasvatus.fi/ylikulutus/>

Seuraa meitä & kampanjaa!

Changemakerfin

Changemakerfin

Changemaker Finland

ChangemakerFin